

29. Семергей Н. Освітня діяльність полтавських «громадівців» / Н. Семергей // Рідний край. – 2001. – № 1. – С. 99-102.
30. Дудко В. Полтавська громада початку 1860-х років у листах Дмитра Пильчикова до Василя Білозерського / В. Дудко // Київська старовина. – 1998. – № 2. – С. 155-178.
31. Розумний М. «Гетьманша» / М. Розумний // Криниця. – 1990. – № 4. – С. 7; Розумний М. Гетьманша / М. Розумний // Наука і суспільство. – 1990. – № 12. – С. 80-81.
32. Жук В.Н. Полтавський Хрестовоздвиженський монастир і пов'язані з ним важливі історичні події. Статті з коментарями та фотоілюстраціями / Віра Никанорівна Жук. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2007. – 248 с.
33. Саприкіна Л. До проблеми створення довідника «Полтавський некрополь» / Л. Саприкіна // Наукові записки Інституту української археографії та джерелознавства. – 2002. – Т. 9. – С. 406-422.
34. Білоусько О.А. Нова історія Полтавщини (кінець XVIII – початок XX ст.): Пробний підручник для 9 класу загальноосвітньої школи / О. А. Білоусько, В. І. Мирошніченко. – Полтава: «Оріяна», 2003. – 264 с.
35. Ротач П. Біля гнізда соловейка / Петро Ротач. – Полтава: ОДГВ «Полтавський літератор», 1993. – 160 с.
36. Ротач П. «Спасибі мамо, спасибі навіки!» / П. Ротач // Демократична Полтавщина. – 1993. – 11 березня. – С. 2.
37. Наливайко І.М. З глибини віків відлунюють малинові дзвони / Іван Наливайко. – Полтава: Б.в., 2001. – 127 с.
38. Рясний А. Сумна доля композитора / А. Рясний // Зоря Полтавщини. – 1996. – 14 травня. – С. 4; Требіна Н. Та, що світло в темряву несла (до 170-річчя від дня народження Єлизавети Милорадович) / Н. Требіна // Полтавська думка. – 2000. – 18-24 січня. – С. 7; Матяшова З. Її називали «Гетьманшею» / З. Матяшова // Полтавський вісник. – 2012. – 13 січня. – С. 6.
39. Прицак О. Рід Скоропадських (Історично-генеалогічна студія) / Омелян Прицак // Режим доступу: <http://lrc.org.ua/lipinsky/almanah/almanah-ua2.html>; Прицак О. Рід Скоропадських / Омелян Прицак // Останній гетьман. Ювілейний збірник пам'яті Павла Скоропадського (1873-1945). – К.: Академпрес, 1993. – 399 с.
40. Ротач П. Милорадович Єлизавета Іванівна / П. Ротач // Ротач П. Полтавська Шевченкіана: Спроба обласної (крайової) Шевченківської енциклопедії. У двох книгах. – Полтава: Дивосвіт, 2009. – Кн. 2 (Л-Я). – С.97-98; Генік С. 150 видатних українців / Степан Генік. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. – 236 с.; Козуля О. Жінки в історії України / Олесь Козуля. – К.: Український центр духовної культури, 1993. – 255 с.; Луговий Ол. Визначне жіноцтво України. Історичні життєписи / Олександр Луговий. – К.: Дніпро, 1994. – 335 с.; Милорадович Єлизавета // Енциклопедія українознавства. Словникова частина / Гол. ред. В.Кубійович. – К.: Глобус, 1996. – Т. 4. – С.1534-1535; Громади // Полтавщина: Енциклопедичний довідник / Відп. ред. А.В.Кудрицький. – К.: Українська Енциклопедія імені М.П.Бажана, 1992. – С. 218-219.

Петренко І. Н. Єлизавета Милорадович (1832-1890) в українському громадсько-політичному русі (к історіографії проблеми)

В статті аналізуються дослідження, присвячені відомій українській дворянці, меценатці, громадській діяльниці, одній з засновниць Товариства імені Т.Шевченка в Львові Єлизаветі Іванівні Милорадович (1832-1890).

Ключові слова: *Єлизавета Милорадович, полтавська громада, воскресна школа, благодійність, громадсько-політичне русі, Товариство імені Т. Шевченка в Львові.*

Petrenko I. M. Elizabeth Miloradovich (1832-1890) in the Ukrainian political movement (to a problem historiography)

The historiography of researches about the known Ukrainian noblewoman, philanthropist, the public active figure, one of founders of Society of a name of T. Shevchenko in Lviv, Elizabeth Ivanovna Miloradovich (1832-1890) is considered in the article.

Keywords: *Elizabeth Miloradovich, the Poltava bulk, Sunday school, philanthropist, political movement, Society named for T. Shevchenko in Lviv.*

УДК 930.2:94(477.51)“18/19”

А. С. Руденко

П. Я. ДОРОШЕНКО ЯК ДОСЛІДНИК ТА ПОПУЛЯРИЗАТОР ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ КОЗАЦЬКО-СТАРШИНСЬКИХ РОДІВ

У статті аналізується діяльність чернігівського краєзнавця та громадського діяча Петра Яковича Дорошенка у справі збереження та популяризації архівної спадщини козацько-старшинських родів. Розглянуто історію його співробітництва із відомими істориками та представниками українських дворянських родин у питаннях дослідження та публікації матеріалів з історії України.

Ключові слова: *генеалогія, Гетьманщина, дворянство, фамільні архіви.*

Рід Дорошенків посідає особливе місце в історії України. Він дав нашій країні двох гетьманів у XVII ст. та декількох учених та громадських діячів у XIX-XX ст. Чільне місце з-поміж представників цього роду посідає Петро Якович Дорошенко. Останнім часом постає відомого краєзнавця та громадського діяча все більше привертає увагу дослідників, однак, його діяльність в напрямку збереження та дослідження архівів нащадків козацької старшини висвітлена фрагментарно. Окремі аспекти висвітлюються у працях Н. Герасименко [1], Г. Папакіна [2], В. Томазова [3], В. Ульяновського [4], однак і досі актуальним залишається завдання всебічного вивчення цієї проблеми.

П. Дорошенко народився 22 листопада 1858 р. у родовому хуторі Дорошенків (нині с. Дорошенкове Ямпільського району Сумської області). Освіту він здобув у Новгород-Сіверській гімназії (1875) та на медичному факультеті Університету Св. Володимира (1884) [5, с. 98]. Отримавши диплом хірурга, незважаючи на перспективу залишитися на роботі у Києві, П. Дорошенко невдовзі переїхав до рідного Глухівського повіту, де упродовж двадцяти років працював лікарем, завідував земською лікарнею [6, арк. 4]. Поряд з цим він активно займається громадською роботою, був обраний гласним повітового, а згодом і чернігівського губернського земства. У 1906 р. Петро Якович переїхав до Чернігова, де був призначений директором пансіону для бідних дворянських дітей. Тоді ж він починає працювати у Чернігівській архівній комісії, бере активну участь у розвитку музейної справи у місті [7, с. 111-112]. В період революційного піднесення 1917-1918 рр. П. Дорошенко займався культурно-просвітницькою роботою. Зокрема, у 1917 р. він став одним із засновників української гімназії у Чернігові, а у липні 1918 р. за пропозицією гетьмана П. Скоропадського очолив Головне управління у справах мистецтв та національної культури. Серед здобутків П. Дорошенка на цій посаді слід назвати сприяння створенню Державного драматичного театру, Національної бібліотеки, Центрального українського архіву, Української академії наук та багатьох інших установ. Авторитет Петра Яковича у питаннях культури був настільки вагомим, що він залишився на своїй посаді і за часів Директорії. У лютому 1919 р., П. Дорошенко, який перебував разом з іншими представниками урядових установ в евакуації у Вінниці, подав заяву про відпустку та виїхав до Одеси на лікування [8, с. 53]. Там він кілька місяців проживав у свого товариша, а в липні 1919 р. його несподівано заарештували більшовики. Знайомі Петра Яковича одразу надіслали телеграму до голови Раднаркому Х. Раковського у Київ. У відповідь він надіслав до Одеси розпорядження нічого не робити із ув'язненим без узгодження із урядом. Однак, рятівна телеграма надійшла запізно: П. Дорошенка було розстріляно [7, с. 113].

Якою б багатогранною не була культурно-просвітницька та громадська діяльність П. Дорошенка, передусім він був відомий як знавець історії Гетьманщини та генеалогії козацько-старшинських родів. Небідж Петра Яковича, відомий історик Д. Дорошенко, пізніше писав про свого дядька «всі його симпатії та інтереси тягли в область історії, археології, історії мистецтва» [7, с. 111]. Такі зацікавлення були зумовлені атмосферою любові до історії та культури України, гордості за своїх великих предків, яка склалася у родині Дорошенків. Так, батько цього відомого знавця старовини, Яків Степанович, в юності товаришував із П. Кулішем, мав багатий архів та бібліотеку, розмовляв виключно українською мовою. Вплинуло на Петра Яковича і знайомство із визначними ученими та громадськими діячами того часу – істориками В. Антоновичем та В. Науменком, філософом Б. Кістяківським [8, с. 49]. Проте найбільшу роль у можливості збирання та дослідження генеалогічних матеріалів відіграло одруження П. Дорошенка на представниці іншого відомого старшинського роду – Марії Парменівні Маркович [9, с. 250]. За словами Д. Дорошенка, саме ця подія ввела Петра Яковича до кола найдавніших сімей української аристократії, що проживали на Чернігівщині. Серед них були Галагани, Лазаревські, Лизогуби, Тарновські, Шугурови та багато інших [7, с. 111]. Переїхавши після одруження до свого маєтку у с. Баничі Глухівського повіту він почав активно збирати книги та документи для власного архіву. Поряд з цим Петро Якович розумів нагальну потребу поширення інформації про архівні зібрання, залучення дослідників до їх вивчення та публікації. Бажання привернути увагу до цієї проблеми спонукало краєзнавця надіслати повідомлення про фамільні архіви Глухівського повіту до Археографічної комісії Московського університету, яка опублікувала його у своїх «Трудах...» у 1899 р. У вступній частині статті автор перерахував 11 архівних зібрань дворянських родів Глухівщини, які на той час були втрачені [10, с. 112]. Серед них були і такі знані та заможні сім'ї як Скоропадські, Туманські та Уманці. Причиною такого стану справ дослідник вважав нерозуміння цінності фамільних документів нащадками козацьких провідників. За його словами, більшість з них навіть не знало коли та за яких обставин сімейні папери були втрачені. Вцілілих зібрань у Глухівському повіті П. Дорошенко нарахував лише сім: чотири з них належали нащадкам козацької старшини (Дорошенки, Марковичі, Миклашевські і Турановські), інші – релігійним та господарським установам (архіви Петропавлівського монастиря, Глухівської соборної церкви та повітової ремісничої управи) [10, с. 112-113].

Надалі дослідник продовжував звертати увагу громадськості на проблему подальшої долі історичної спадщини козацько-старшинських родів. Так, у доповіді «Семейная хроника рода Искрицких», проголошеній 4 квітня 1910 р. на засіданні Чернігівської археографічної комісії, П. Дорошенко звернув увагу на сучасний стан та проблему збереженості дворянських зібрань, їх значення для вивчення історії України, подав історіографію публікацій сімейних хронік і літописів та найважливіші історичні праці, виконані на основі фамільних архівів. Підсумовуючи викладене автор писав: «Вышеприведенные данные о состоянии и разработке малороссийских фамильных документов показывают, что в настоящее время не только в науке, но, кажется, и в образованном обществе, ясно осознано значение фамильных бумаг и их разработки, как пособия для детального изучения истории внутреннего быта нашей родины. Следует однако, повторять, спешить с этим делом, особенно с розыском и изданием старых бумаг...» [11, с. 155].

Трагічна доля спіткала зібрання самого П. Дорошенка. Його формування почалося, очевидно, ще в середині 1880-х рр., одразу після повернення Петра Яковича з Києва. Окрім документів, які зберігалися у його батька на родовому хуторі, до нього увійшли книги та матеріали придбані самим дослідником. Архів П. Дорошенка неодноразово привертав увагу вчених. Найбільш ґрунтовний огляд збірки глухівського краєзнавця опублікував московський дослідник М. Плохинський. Він коротко висвітлив історію роду та процес формування архівного зібрання, розділивши його на три частини – документи власне роду Дорошенків, представників інших козацько-старшинських родів, матеріали з історії Гетьманщини (гетьманські універсали, давній план Глухова, господарські документи тощо). Окремо автор відзначив багату історичну бібліотеку, чималу кількість старовинних портретів і гравюр [12, с. 146-149].

Під час проведення в Чернігові XIV Археологічного з'їзду у 1908 р. П. Дорошенко передав частину документів власної збірки для виставки. Вона викликала зацікавлення спеціалістів і в результаті було вирішено опублікувати огляд наданих Петром Яковичем матеріалів. Частина із них була оприлюднена повністю – переважно це стосувалося документів, що раніше належали Забілам, універсали кількох українських гетьманів та листування громадських діячів XVIII – XIX ст. На жаль, було надруковано лише деякі документи, що стосувалися роду Дорошенків [13].

Під час революційних подій Петро Якович переїхав до Києва, залишивши своє зібрання в маєтку у с. Баничі без охорони. В листопаді 1917 р. воно опинилося під загрозою знищення. Комісар з охорони пам'яток старовини і мистецтва на Чернігівщині, відомий історик В. Модзалевський за підтримки П. Дорошенка звернувся до Глухівського земства з проханням перевезти архів до повітового центру, однак із невідомих причин здійснити це не вдалося [1, с. 206-207]. Врешті багата збірка документів, творів мистецтва та бібліотека були розграбовані та знищені селянами. Лише незначна частина матеріалів потрапила до фондів Інституту рукописів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського [14, с. 92].

П. Дорошенко чимало сил та часу віддавав педагогічній та громадській роботі, тому власних праць у нього було небагато. Доробок Петра Яковича, окрім газетних заміток та науково-популярних статей, складає кілька публікацій документів з історії відомих старшинських родів, зокрема видання сімейної хроніки «Сказание о дедах», написаної Ф. М. Іскрицьким, листи історика М. А. Марковича про засновника цього роду, Марка Аврамовича та невідомий доти лист М. В. Гоголя до його близького друга О. С. Данилевського [11;15;16].

Попри незначну кількість власних публікацій П. Дорошенко надавав чималу практичну підтримку багатьом професійним історикам. Так, Ф. М. Уманець при роботі над монографією «Гетман Мазепа» (1897) використовував книги та документи із архіву глухівського краєзнавця. Власне і сама ідея цього дослідження, за свідченням Д. Дорошенка, була підказана істориком Петром Яковичем [8, с. 49].

Також П. Дорошенко кілька років листувався із істориком О. М. Лазаревським з приводу підготовки наукових досліджень, пошуку необхідних джерел та літератури, збирання рідкісних книг і документів. Олександр Матвійович використовував надіслані глухівським колекціонером матеріали при підготовці другого тому «Описания старой Малороссии», про що в кожному випадку зазначав у примітках [1, с. 207,211].

Багаторічна співпраця пов'язувала П. Дорошенка із іншим відомим істориком – В. Л. Модзалевським. Вони познайомилися у 1903 р. Вадим Львович на той час був молодим офіцером, який тільки починав цікавитися генеалогічними дослідженнями, постійно служив у Києві і тому потребував допомоги у зборі необхідних матеріалів. Петра Яковича рекомендував В. Модзалевському його київський знайомий Микола Василенко [17, арк. 6]. Як свідчить їх листування, П. Дорошенко сприяв молодшому колезі у пошуку необхідних джерел та літератури, ділився власними напрацюваннями з генеалогії козацьких родів Чернігівщини, які були необхідні для написання «Малороссийского родословника». Так, він надав В. Модзалевському складені ним родовідні розписи кількох знатних старшинських родин, зокрема Дорошенків, Забіл, Іскрицьких, Іваненків, Карпек [3, с. 142]. Неоціненну користь приносили також широкі зв'язки та знайомства Петра Яковича із представниками чернігівського дворянства – власниками генеалогічних матеріалів. Він шукав та надсилав необхідні Вадиму Львовичу документи із збірок Кочубеїв, Марковичів, Миклашевських, Милорадовичів. Окрім того, П. Дорошенко вів постійну роботу із пошуку давніх родинних портретів діячів доби Гетьманщини для ілюстрації видань В. Модзалевського, а іноді йому навіть вдавалося отримувати кошти для їх публікації [17, арк. 21-21зв].

З 1906 р. В. Модзалевський проживав у Петербурзі та почав викладати у 1-му Кадетському корпусі, що значно утруднювало його генеалогічні дослідження. Ймовірно на початку 1909 р. у Вадима Львовича виникла ідея переїхати до Чернігова і П. Дорошенко гаряче підтримав її [17, арк. 16]. Він прекрасно розумів необхідність залучення молодого талановитого дослідника до роботи місцевих дослідницьких установах, адже на той час через відсутність здібного керівника робота місцевої архівної комісії майже завмерла, а маса джерельних матеріалів у фамільних зібраннях потребували грамотної археографічної обробки та видання. Будучи директором пансіону для дворянських дітей, Петро Якович спочатку мав намір влаштувати колегу на роботу у цей заклад вихователем, однак пізніше йому вдалося допомогти йому у призначенні у травні 1911 р. директором музею українських старожитностей [18, с. 14]. У своєму листі до В. Модзалевського від 9 липня того ж року П. Дорошенко писав «от души поздравляю Вас и горячо желаю, чтобы Вы подольше остались здесь и поработали для истории нашей родины и древнего нашего Чернигова» [17, арк. 36]. Спільна робота в музейних установах, археографічній комісії тривала і надалі. Коли П. Дорошенко був призначений очільником Головного управління у справах мистецтв та національної культури Вадим Львович став керівником Бібліографічного відділу цієї установи. Однак найбільш дієва підтримка з боку Петра Яковича виявилася у доборі генеалогічних матеріалів для «Малороссийского родословника», про що автор видання зазначив у передмові до другого тому [19, с. 10-11].

Визначальну роль відіграв П. Дорошенко у формуванні фамільного архіву Скоропадських. Знайомство Петра Яковича із цією родиною відбулося ще у 1880-х рр., коли він займався лікуванням старшого брата Павла Скоропадського Михайла [20, арк. 1]. Саме П. Дорошенко і виступив із ініціативою допомогти Скоропадським у збиранні документів, що стосувалися історії їх роду. Листування між П. Дорошенком та П. Скоропадським містить чимало інформації стосовно ходу реалізації цього задуму, ілюструє процес захоплення майбутнього гетьмана історією своєї родини. Початок роботи із формування родинного архіву припав на 1893 р. [2, с. 314]. Основну підготовчу роботу здійснював Петро Якович, який вів переговори із знайомими йому істориками на предмет наявності у них матеріалів роду Скоропадських. Серед них були В.

Іконніков, О. Лазаревський та Г. Милорадович. М. Василенко допомагав виявляти фамільні папери у архівах Харкова. Поступово П. Дорошенко виробив чіткий план робіт із відновлення сімейного архіву Скоропадських. Він полягав у спільних з Павлом Петровичем пошуках відповідних документів у архівах Чернігова та інших міст, придбання чи копіювання документів із приватних збірок. П. Дорошенко постійно підтримував ентузіазм Павла Петровича у справі відродження сімейного архіву, викупав та надсилав йому документи з історії роду. Коли сімейні та службові негаразди змушували П. Скоропадського припиняти архівні пошуки Петро Якович підбадьорював та спонукав свого друга до подальшої роботи: «Не бросайте Вашей благородной затеи; она интересна с различных сторон, а главное как реальное доказательство живой любви к родине и ея прошлому» [2, с. 316-317].

На початковому етапі заходи по формуванню збірки обмежувалися лише накопиченням документів, однак після кількох років такої роботи Петро Якович прийшов до розуміння необхідності послідовної археографічної обробки віднайдених матеріалів. З цією метою у 1908 р. він надіслав П. Скоропадському один із томів Архіву Стороженків, який був найновішим та найбільш досконалим, на його думку, прикладом якісного видання фамільних паперів. Крім того, П. Дорошенко вважав за необхідне помістити статтю про Скоропадських ілюстровану репродукціями сімейних портретів у «Малороссийском родословнике». З цією метою у 1909 р. він познайомив В. Модзалевського із П. Скоропадським [4, с. 138]. Залучення Вадима Львовича до формування сімейного архіву вивело її на якісно новий рівень – вже навесні того ж 1909 р. він виклав план видання матеріалів з історії роду та сімейної хроніки. Однак, на жаль, реалізувати ці наміри не вдалося. Частково у цьому винен і П. Дорошенко. Він рішуче виступив проти проекту двох окремих видань (збірки документів та хроніки), запропоновану В. Модзалевським, вважаючи її надто складною та затратною. Врешті було вирішено продовжити роботу по збиранню документів, до якої від цього часу активно долучився Вадим Львович. В подальшому справа написання та публікації сімейної хроніки так і не була втілена у життя. Павло Петрович був схильний надати на це право своєму товаришу П. Дорошенку, але він сам відмовився визнавши, що «никогда себя не пробовал на этом поприще». Доручити написання історії своєї родини В. Модзалевському П. Скоропадський не наважився, не в останню чергу через те, що недовіру до нього підтримував Петро Якович. Він неодноразово висловлював Павлу Петровичу невдоволення роботою історика, вважав її недостатньо сумлінною [2, с. 322-323]. Невдовзі розпочалася Перша світова війна, а за нею – революційні події, що не дозволили продовжити археографічні пошуки. Тим не менш праця П. Скоропадського, П. Дорошенка, В. Модзалевського, М. Василенка мала неабиякий результат, свідченням чого є відповідні матеріали, які зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві та Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського [4, с. 139-140].

Творчий доробок П. Дорошенка невеликий, особливо якщо порівнювати із науковими досягненнями його відомого племінника, проте Петро Якович понад три десятиліття послідовно займався збереженням та вивченням архівної спадщини козацько-старшинських родів, привертая увагу громадськості до цієї проблеми. Серед найбільших досягнень краєзнавця – участь у формуванні архіву Скоропадських та допомога В. Модзалевському у зборі матеріалів для «Малороссийского родословника».

Джерела та література:

1. Герасименко Н. О. З епістолярної спадщини О. М. Лазаревського: листи П. Я. Дорошенка / Н. О. Герасименко // Український історичний журнал. – 2008. – № 4. – С. 204-213.
2. Папакін Г. В. Архів Скоропадських: Фамільні архіви української еліти другої половини XVII-XX ст. та архівна спадщина роду Скоропадських / Г. В. Папакін. – К., 2004. – 420 с.
3. Томазов В. В. Генеалогія козацько-старшинських родів: історіографія та джерела (друга половина XVII – початок XXI ст.) / В. В. Томазов. – К.: Стило, 2006. – 284 с.
4. Ульяновський В. І. Архівні зацікавлення Павла та Олександрі Скоропадських / В. І. Ульяновський // Архіви України. – 1999. – № 1-6. – С. 137-143.
5. Терлецький В. В. Роде наш красний: Ушинські крізь призму століть / В. В. Терлецький. – Суми: Собор, 2001. – 215 с.
6. Державний архів Чернігівської області. – Ф. 147. – Оп. 12. – Спр. 295.
7. Дорошенко Д. Памяти П. Я. Дорошенка / Д. Дорошенко // Стара Україна. – 1920. – Кн. 7-8. – С. 110-113.
8. Курас Г. Життя і смерть Петра Дорошенка / Г. Курас // Київська старовина. – 1993. – № 3. – С. 48-55.
9. Василенко М. П. Вибрані твори. У 3-х т. Т. 3: Спогади. Щоденники. Листи / М. П. Василенко – К.: Юридична думка, 2008. – 720 с.
10. Дорошенко П. Я. Семейные архивы Глуховского уезда Черниговской губернии / П. Я. Дорошенко // Древности. Труды археографической комиссии Императорского Московского ун-та. – Т. 1. – Вып. 1. – М.: Печатня А. И. Снегиревой, 1899. – С. 111-114.
11. Журнали заседаний комиссии // Труды Черниговской архивной комиссии. – Чернигов, 1911. – Вып. 8. – С. 152-156.
12. Плохинский М. М. Архивы Черниговской губернии / М. М. Плохинский – М.: Печатня А. И. Снегиревой, 1899. – 189 с.
13. Рукописи П. Я. Дорошенко – Чернигов: Типография Черн. Губ. земства, 1908. – 46 с.
14. Дубровіна Л. А. Історія національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, 1918–1941 / Л. А. Дубровіна. – К.: НБУВ, 1998. – 337 с.
15. Дорошенко П. Я. Два письма историка Н. А. Маркевича о своем родоначальнике Марке Аврамовиче / П. Я. Дорошенко // Киевская Старина. – 1885. – № 12. – С. 690-698.
16. Дорошенко П. Я. Незданное письмо Н. В. Гоголя к А. С. Данилевскому / П. Я. Дорошенко // Киевская Старина. – 1902. – № 3. – С. 532-536.
17. Центральный державный историчний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАУК). – Ф. 856. – Оп. 2. – Спр. 15.

18. Оглоблин О. Микола Василенко та Вадим Модзалевський / О. Оглоблин // Український історик. – 1966. – № 3-4. – С. 5-25.
19. Модзалевський В. Малороссийский родословник. Том. 2. – К.: Типография Т-ва Г. Л. Фронцкевича, 1908. – 519 с.
20. ЦДІАУК. – Ф. 1219. – Оп. 2. – Спр. 92.

Руденко А. С. П. Я. Дорошенко как исследователь и популяризатор исторического наследия казацко-старшинских родов

В статье анализируется деятельность черниговского краеведа и общественного деятеля Петра Яковлевича Дорошенко по вопросам сохранения и популяризации архивного наследия казацко-старшинских родов. Отображена история его сотрудничества с известными историками и представителями украинских дворянских родов по вопросам исследования и публикации материалов по истории Украины.

Ключевые слова: генеалогия, Гетманщина, дворянство, фамильные архивы.

Rudenko A. S. P. Ya. Doroshenko as a researcher and popularizer of the historical heritage of Ukrainian Cossack families

The author analyzes the activities of Chernigov local historian and social activist Peter Doroshenko for preservation and archival heritage Cossack families. The article examines the history of his cooperation with famous historians and representatives of Ukrainian noble families for the study and publication of materials on the history of Ukraine.

Keywords: genealogy, Hetmashschyna, nobility, family archives.

УДК 94:930.1(477.8)“19”

Е. В. Білоус

ПАРТІЙНО-РАДЯНСЬКА НОМЕНКЛАТУРА ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ У ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ (ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ)

Здійснено аналіз наукових праць радянських та сучасних вчених, присвячених вивченню проблеми партійно-радянської номенклатури як такої, та її особливостей у західноукраїнському регіоні. Сконцентровано увагу на висвітленні окремих аспектів проблеми у вітчизняній та російській історіографії.

Ключові слова: західноукраїнський регіон, партійно-радянська номенклатура, історіографія, більшовицька партія, КП(б)У, партійні організації.

У сучасний період розвитку української державності національна еліта перебуває у стані перманентного пошуку найбільш оптимальних форм і способів державного управління, гармонізації стосунків між суспільством та державою. Практика показує, що від рівня її якості залежить динаміка розвитку соціально-економічних, політичних, суспільних, культурних процесів, що визначають місце України на політичній карті Європи і світу. З огляду на це, активізація досліджень проблем формування, становлення та розвитку державної еліти, її регіональних особливостей, зокрема у західних областях України, є надзвичайно актуальною і має важливе наукове, політичне та соціальне значення.

Мета нашої статті полягає у тому, щоб проаналізувати стан, повноту й достовірність вивчення проблеми становлення номенклатури західних областей УРСР у вітчизняній та зарубіжній історіографії;

Аналіз наукової літератури з теми партійної та радянської номенклатури показав, що на цей час вона є не достатньо вивченою та розкритою. Загальноприйнято вважати, що однією з найбільш ґрунтовних праць про радянський партійно-державний апарат («панівний клас Радянського Союзу») є монографія М.Восленського [1], котра вперше побачила світ у 1980 році й по тому багаторазово перевидавалася різними мовами. Ця робота цікава нам з огляду на те, що у ній радянська номенклатура аналізується як окрема суспільна страта («клас», за визначенням автора), подано її основні характерні ознаки, особливості становлення та діяльності у різні періоди радянської історії.

В загальному переліку наукових праць з даної проблеми вигідно виділяються монографія та дисертаційне дослідження вітчизняного вченого М.Дорошка, присвячені вивченню партійно-радянської номенклатури УРСР у 1920-1930-ті рр.[2]. Хоча хронологічні та географічні рамки цих робіт не вписуються у нами задані, однак, окремі положення і висновки, зроблені Миколою Савовичем, дають можливість доповнити загальні, принципові ознаки партійно-радянської номенклатури західних областей України в повоєнний період. Зокрема, йдеться про експортованість органів влади радянської України та їх керівного складу як продовження більшовицьких структур влади в РСФРР, визначення особливостей кадрової політики комуністичної партії. Загалом роботи М.Дорошка можна вважати піонерами у вивченні української партійно-радянської номенклатури.

Аналіз наукових досліджень з визначеної нами проблеми, залежно від пануючих у них політичних та ідеологічних підходів та методологічних засад, дозволив виокремити їх в окремі групи – літературу радянської доби, перебудовчого періоду та сучасної української державності.